

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 9, 2017

0 0 0 0 0 0 5 5

УДК 336.144.2 334(045)

*І. В. Гончарук,
помічник ректора, к. е. н., доцент кафедри економіки та підприємництва
Вінницького національного аграрного університету*

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ У РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

*I. V. Goncharuk,
assistant to the rector, candidate of economic sciences,
associate professor of the department Economics Faculty of Economics and Entrepreneurship
Vinnitsa National Agrarian University*

THE ROLE OF FINANCIAL PLANNING FOR THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS

В статті розкрито проблеми розвитку малого і середнього підприємництва в країні. Охарактеризовано фінансове забезпечення, яке являє собою процес розробки системи заходів щодо забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищення ефективності фінансової діяльності в майбутньому періоді. Проведено диференціацію методів фінансового планування залежно від розміру підприємства. Показано, що одним із головних факторів формування середнього класу є розвиток малого і середнього підприємництва, що гарантує стабільність економіки та підвищення рівня життя громадян.

The article deals with the problems of development of small and medium enterprises in the country. The financial support is described, which is the process of developing a system of measures to ensure the development of the enterprise with the necessary financial resources and increase the efficiency of financial activity in the future period. The differentiation of financial planning methods depending on the size of the enterprise. It is shown that one of the main factors in the formation of the middle class is the development of small and medium entrepreneurship, which guarantees the stability of the economy and raising the standard of living of citizens.

Ключові слова: підприємництво, фінансове забезпечення, фінансові ресурси, малі підприємства, фінансове планування, бізнес, фінансові показники, інвестори.

Key words: entrepreneurship, financial support, financial resources, small enterprises, financial planning, business, financial indicators, investors.

Розвиток малих підприємств відіграє ключову роль у структурній перебудові економіки в трансформаційних країнах. Малі підприємства є найбільш масовою формою ділової активності і більш стійкою до несприятливих умов, які можуть виникнути в сфері бізнесу. Саме діяльність цих підприємств є основним шляхом формування в суспільстві найбільш демократичного суспільного прошарку, так званого «середнього класу», завдяки якому значною мірою відбувається якісне зростання економіки та рівня життя населення і водночас – укріплюються демократичні засади в державі.

Постановка проблеми. Для того, щоб успішно функціонувати за сучасних умов, суб'єкти господарювання повинні мати в наявності відповідний інструментарій управління, використання якого дозволить мінімізувати ризики, різного роду втрати, гарантувати стійкість на ринку. До таких інструментів можна віднести фінансові плани. Їх розробляють з метою визначення потреб підприємства у фінансових ресурсах та збалансування цих потреб із наявними та майбутніми можливостями.

Значення фінансового забезпечення на підприємствах полягає в тому, що він містить орієнтири, відповідно до яких підприємство буде діяти; дає можливість визначити життєздатність проєкту в умовах конкуренції та служить важливим інструментом отримання фінансової підтримки від інвесторів. Планування фінансових показників дозволяє знаходити внутрішні резерви підприємства та дотримуватися режиму економії.

Таким чином, фінансове забезпечення являє собою процес розробки системи заходів щодо забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищення ефективності фінансової діяльності в майбутньому періоді, а тому актуальність дослідження полягає в необхідності формування комплексного фінансового планування на підприємстві та дослідженні проблем і перспектив його удосконалення в умовах розвитку національної фінансової системи, а також можливостей впливу світової економіки.

Аналіз досліджень та публікацій. Окремі методологічні, методичні й організаційні аспекти фінансового забезпечення були досліджені такими українськими вченими як О.Г. Біла, В. М. Білик, І.О. Бондар, Ф.Ф. Бутинець, В.М. Бондаренко, З. Варналій, В. Гончар, М.Деркач, О. Кужель, Л. В. Малік, К. І. Павлова, В. В. Мареніченко, М. В. Мірошник, В.С. Пономаренко, О.І. Пушкар, А. Равенков, О. Сороківська, Г. Машлій, Р. К. Теличко, А. Шегда та ін., а також зарубіжними дослідниками, такими як Н.В. Афанасьєв, І. Бланк, О.Н. Лихачева, Л. Ожерельєва, В.П.Савчук, Э.А. Смирнов та ін.

Метою написання статті є дослідження і удосконалення процесу організації фінансового планування на підприємстві та визначення перспектив розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вирішення питання фінансового забезпечення розвитку підприємств пов'язано з тим, що підтримка конкурентних переваг підприємства та продукції, що пропонується ринку, а також зростання обсягів діяльності потребують додаткових фінансових витрат.

Водночас фінансові ресурси більшості підприємств обмежені. Наслідком обмеженого доступу до ринку позикового капіталу, браком реальних інвесторів може стати втрата ринкових позицій підприємства. Пошук джерел фінансування, які б значною мірою відповідали необхідним обсягам фінансування при мінімізації ризиків є розроблення фінансових планів, які б стали інструментами реалізації поточних та стратегічних цілей підприємств і дали б можливість забезпечити ефективне управління підприємством як на етапі розроблення планів, так і в процесі їх реалізації.

Теоретичні дослідження та практичний досвід засвідчують неможливість застосування одного методу для обґрунтування поточного фінансового плану для підприємства з огляду на необхідність визначення досить великої кількості фінансових показників. Їх комплексне взаємоузгоджене використання є необхідною умовою забезпечення високої якості фінансового плану підприємства [6, 105].

Основними факторами, що впливають на вибір та комбінацію методів розроблення поточного фінансового плану малого та середнього підприємства є [1, с.115]:

- наявне інформаційне забезпечення;
- наявне кадрове забезпечення процесу фінансового планування;
- наявність необхідного технічного та програмного забезпечення;
- загальний рівень управління на підприємстві;
- розмір підприємства торгівлі, який суттєво впливає на стан попередніх чинників;
- менталітет власників та топ-менеджерів, який визначає стиль управління і підходи до фінансового планування.

Окрім даних факторів, відомо, що складні методи фінансового планування, які використовуються великими компаніями у цілому - не придатні до застосування в малому бізнесі. Це відбувається, тому що малий бізнес має потребу в селективному підході стосовно методів планування діяльності та їх використання. Він має менший запас еластичності, та, якщо великий бізнес може витримати навіть великі збитки або стабільні тривалі малі втрати, малий бізнес не може собі цього дозволити [3, с.86].

Виходячи з наведеної характеристики факторів, що впливають на фінансове планування, можна диференціювати вибір методів фінансового планування для підприємств торгівлі різного розміру наступним чином (рис.1).

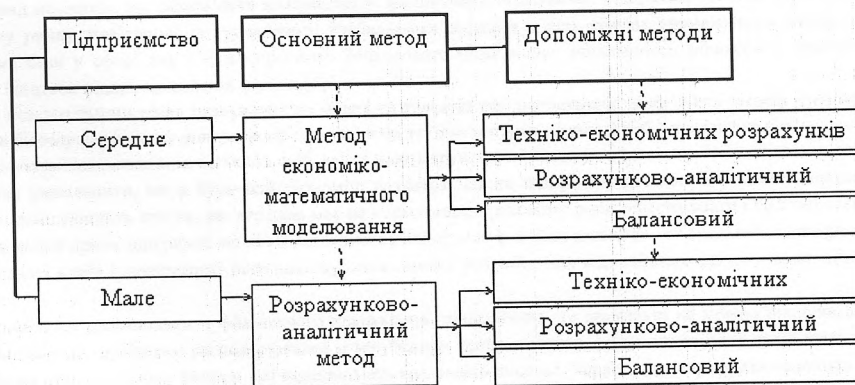

Рис. 1. Диференціація методів фінансового планування залежно від розміру підприємства

Так, згідно рис.1. найбільш прийнятним підходом до розроблення поточного фінансового плану великого підприємства торгівлі є метод економіко-математичного моделювання. Кадрове, інформаційне, програмне забезпечення та прагнення до вдосконалення управління фінансами на такому підприємстві створює можливості для застосування цього методу у плануванні найважливіших фінансових показників його розвитку, встановленні зв'язків між ними, а в якості допоміжних, які використовуються для локальних планових розрахунків застосовувати методи техніко-економічних розрахунків, розрахунково-аналітичний та балансовий [4, с.9].

Побудова і застосування складних моделей в процесі поточного фінансового планування на малих підприємствах торгівлі є досить проблематичними і навіть невиправданими з фінансової точки зору з огляду на недостатність відповідного кадрового, інформаційного та технічного забезпечення, складності процедури такого планування. Застосування економіко-математичного моделювання як основи поточного фінансового планування на малому підприємстві можливе як виняток. Як правило, такий підхід може ініціювати власник, який безпосередньо здійснює управління і має необхідні знання та компетенції для його самостійної реалізації. Тому для малого підприємства основним методом поточного фінансового планування є розрахунково-аналітичний, який доповнюється балансовим, техніко-економічних розрахунків та економіко-математичним [6, с.362].

Одним із головних факторів формування середнього класу є розвиток малого і середнього підприємництва, що гарантує стабільність економіки та підвищення рівня життя громадян. У результаті відкриття власної справи та самозайнятості зникає рівень безробіття та водночас підвищується рівень доходів населення, що сприяє зростанню сукупного попиту та збільшенню обсягу виробництва. Перевагою малого підприємництва є мобільність, швидка адаптація, використання інновацій та новітніх технологій, що надає певні переваги в умовах ринкової економіки.

Мале і середнє підприємництво є провідним сектором ринкової економіки; складає основу дрібнотоварного виробництва; визначає темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику ВВП; здійснює структурну перебудову економіки, швидку окупність витрат, свободу ринкового вибору; забезпечує насичення ринку споживацькими товарами та послугами повсякденного попиту, реалізацію інновацій, додаткові робочі місця; має високу мобільність, раціональні форми управління; формує новий соціальний прошарок підприємців-власників; сприяє послабленню монополізму, розвитку конкуренції [2, с.143].

Фінанси суб'єктів малого бізнесу мають важливе значення для формування фінансів держави. Виникають різноманітні прями та зворотні зв'язки між макрорівнем та чисельними мікрорівнями фінансів господарських одиниць. Суб'єкти малого підприємництва сплачують державі та місцевим органам влади податки, у свою чергу, держава надає їм прями та непрямі субсидії, здійснює непрямі заходи, що сприяють розвитку підприємництва.

За даними Державного комітету статистики України станом на 1.01. 2017 році в Україні налічувалося 1 600 127 суб'єктів господарювання, з яких 698 суб'єктів великого підприємництва, 20550 суб'єктів середнього підприємництва та 1 578 879 суб'єктів малого підприємництва. В структурі суб'єктів господарювання збільшилася питома вага суб'єктів середнього підприємництва з 1,24% від загальної кількості суб'єктів господарювання у 2015 році до 1,29 % від загальної кількості суб'єктів господарювання у 2016 році за рахунок зменшення кількості суб'єктів малого підприємства [7].

Відповідно до чинного законодавства України учасниками господарських відносин можуть бути юридичні та фізичні особи. На початок 2017 року в Україні господарську діяльність здійснювали 364 935 юридичних осіб, з яких 20 189 – середні підприємства і 344 048 – малі підприємства, та 1,235 млн. фізичних осіб-підприємців. Тенденція до кількісного зростання була характерна лише для фізичних осіб-підприємців, які здійснювали свою діяльність у сфері середнього підприємництва.

У структурі вітчизняного підприємництва за розміром підприємств станом на 01.01.2017 частка малих підприємств становила 94,3%, середніх – 5,5% та великих – 0,2% (рис. 2.).

Рис. 2. Кількість підприємств за їх розмірами у відсотках до загальної кількості підприємств станом у 1.01.2017 році [7].

За даними Державного комітету статистики України у 2016 році основним джерелом інвестування для всіх суб'єктів господарювання залишалися власні кошти, що складало 59,2 % від загального обсягу фінансування в середньому по Україні, кредити й інші зовнішні позики – 16,1 %, кошти з держбюджету і місцевих бюджетів – 6,3 % і 3,2 % відповідно.

Що стосується України, то у Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого підприємництва на 2014-2024 роки зазначено, що наразі стан малого підприємництва в Україні має ряд недоліків, що обмежують використання фінансового планування підприємницькими фірмами в Україні, а саме: високий ступінь невизначеності на українському ринку, пов'язаний із триваючими глобальними змінами у всіх сферах громадського життя, їх непередбачуваність; відсутність ефективної нормативно-правової бази у сфері внутрішньофірмового фінансового планування; обмеженість фінансових можливостей для здійснення фінансових розробок у галузі планування в багатьох підприємницьких фірмах [5].

Основними причинами незадовільного рівня планування на малих та середніх підприємствах є: відсутність засобів ідентифікації між використанням планових важелів відповідно до масштабів бізнесу на кожному конкретному підприємстві та брак методик планової роботи, адаптованих до особливостей їх користувачів. Відомо й те, що підприємницькою діяльністю займається велика кількість осіб, які не мають ґрунтовних знань у сфері економіки та менеджменту.

Висновки. Отже, можна узагальнити, що в будь-якій економіці розвиток малого підприємництва без державної допомоги не представляється можливим. Позитивний досвід розвинутих країн свідчить про те, що держава має на нормативно-правовому рівні підтримувати і розширювати можливості малого і середнього бізнесу. Разом з тим, оскільки в нашій країні підтримка малих підприємницьких структур здійснюється за регіональними програмами розвитку, то кожній з областей варто розглянути досвід зарубіжних країн і можливості його застосування певних розробок для відповідного регіону, враховуючи його можливості та пріоритетні напрямки розвитку.

Що ж стосується можливостей удосконалення фінансового планування підприємств, то зважаючи на значно більший досвід діяльності в умовах ринкової економіки та стабільніше законодавство, суб'єктам господарювання в зарубіжних країнах значно легше спланувати свою діяльність, а тому і розробка фінансових планів підприємств здійснюється в деталізованому вигляді, які відповідають визначеній системі. Україні, для вирішення недоліків і удосконалення діяльності малого і середнього бізнесу, варто удосконалити і деталізувати нормативно-правову базу у сфері внутрішньофірмового фінансового планування та забезпечити стимули до активного інноваційного розвитку малих компаній як рушійного фактору інтенсивного розвитку бізнесу. Це потребуватиме створення відповідних умов щодо формування ефективного фінансового механізму як методологічної, методичної, організаційної побудови системи фінансових відносин усередині та зовні підприємств.

Список використаних джерел.

- Біла О. Г. Фінансова планування і фінансова стабільність підприємств / О. Г. Біла // Фінанси України. – 2010. – № 4. – С. 112–118.
- Дивеев-Кириленко О. Р. Проблеми розвитку малого і середнього бізнесу в Україні: монографія / Дивеев-Кириленко О. Р.; М-во освіти і науки України, Терноп. нац. екон. ун-т.— 2-ге вид. випр. і доповн. — Т. :ТНЕУ, 2013. — 255 с.
- Кононенко І.В. Управління розвитком підприємства: Навч. посібник / І.В. Кононенко – Х. : НТУ "ХПІ", 2011. – 134с.
- Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / С. В. Мочерний [та ін]. - К. : Видавничий центр «Академія», 2011. - 279 с.
- Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на на 2014-2024 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 № 641-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-p>.
- Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. О. Терещенко. - К.: КНЕУ, 2013 – 547 с..
- <http://www.dkrp.gov.ua/> - Офіційний сайт Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва.

References.

- Bila O. H. (2010), "Financial planning and financial stability of enterprises", *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 112–118.
- Dyveiev-Kyrylenko O. R. (2013), *Problemy rozvytku maloho i seredn'oho biznesu v Ukraini: monohrafiia* [Problems of Small and Medium Business Development in Ukraine: Monograph]; 2nd ed, Ternop. nats. ekon. un-t, Ternopil, Ukraine.
- Kononenko I.V. (2011), *Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: Navch. posibnyk* [Management of enterprise development: Teaching. manual], Kh. : NTU "KhPI", Kyiv, Ukraine.
- Mochernyj S. V. (2011), *Osnovy pidpriemnyts'koi diial'nosti : navch. posib. dlia stud. vyshykh navch. zakladiv* [Basics of entrepreneurial activity: teaching. manual for studio higher educators establishments], Vydavnychyj tsentr «Akademiiia», Kyiv, Ukraine.
- Cabinet of Ministers of Ukraine, (2013), "On Approval of the Concept of the National Program for the Development of Small and Medium-Sized Enterprises for 2014-2024. Order of the dated August 28, 2013 № 641-p." [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/641>.
- Tereshchenko O. O. (2013), *Finansova diial'nist' sub'iektiv hospodariuvannia: navch. posib* [Financial activity of business entities: teaching. manual], KNEU, Kyiv, Ukraine.
- <http://www.dkrp.gov.ua/> - Ofitsijnyj sajt Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z pytan' rehuliatornoj polityky ta rozvytku pidpriemnytstva.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2017 р.